

93–114. DOI: <https://doi.org/10.1177/223386590300600107>.

10. Kim T. The Cultural Characteristics of Korea's Ancient Kaya Kingdom. *International Journal of Korean History*. 2005. Vol. 8 (1). P. 169–221. URL: https://ijkh.khistry.org/upload/pdf/8_5.pdf

11. Monrad J. D. Edvard Grig. Oslo, 1956. 450 p.

12. W. Sheet music and scores for Korean traditional songs and instruments. *Music Rambling*. 2017. 19 May. URL: musicrambling.wordpress.com/2017/05/19/sheet-music-and-scores-for-korean-traditional-songs-and-instruments/

UDC 130.2:7.072.2]-027.542:33.011

**THE CONCEPT OF THE NATIONAL IN THE ALTERNATIVES
OF THE PRODUCTION-PROGRESSIVE AND CULTURAL-HISTORICAL APPROACHES**

Viacheslav LUKIANENKO – PhD student at the Department of Theory and History of Culture,
Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The purpose of the article is to define the national in art through the lens of an alternative progressive understanding of national essence, focusing on the artistic significance of works created by representatives of nations that did not hold leading economic or political positions in the world. Their creative achievements clearly served to compensate, within the national consciousness, for the broader accomplishments of national self-identification.

The research methodology is based on a theoretical analysis of literary sources, which enabled a cultural interpretation of art studies oriented toward the search for national self-identification. The application of methods of systematization and generalization contributed to identifying the compensatory core of cultural and aesthetic activity and the ideal-oriented nature of creative efforts.

The scientific novelty lies in establishing a consistent cultural focus in the study of artistic phenomena, reflected in the emphasis on the compensatory and ideal significance of artistic achievements as expressions of national culture. It is revealed that in this context, commemoration plays a key role as a mechanism of cultural memory through which art preserves, reinterprets, and transmits ideal values across generations.

Conclusions. The national, primarily understood in this discourse as a phenomenon of «national character», possesses clear advantages over industrial-economic progressivism, indicating the fundamental and even leading role of ideal cultural indices in the existence of a nation. Artistic culture also functions as a carrier of generational memory – the codified experience of a community accumulated in artistic works and reproduced at critical historical moments. The compensatory role of ideal cultural achievements in relation to economic and productive factors, aimed at ensuring the completeness of the nation's historical expression, became particularly evident in the artistic sphere at the turn of the 20 th and 21 st centuries. Thus, alternative concepts of the national tend to complement one another, as development in the ideal sphere is often followed by economic and industrial reinforcement at a subsequent historical stage, when ideal «compensatory» accumulations materialize in productive activation.

Key words: the national, productive-progressive methodological approach, cultural-historical method, ideal and material cultural heritage, artistic methods of creation, generational memory, commemoration.

Стаття надійшла до редакції 3.05.2025
Отримано після доопрацювання 16.05.2025
Прийнято до друку 19.05.2025

УДК 008:316.728:355.01(470:477)

**СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ НОВОЇ «НОРМАЛЬНОСТІ» : АДАПТАЦІЯ
ДО ДОВГОТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ**

Артем БОГУЦЬКИЙ – здобувач освітньо-наукового ступеня кафедри Культурології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ
<https://orcid.org/0009-0002-8983-4759>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.976>
artenbogut@gmail.com

Досліджується феномен «нової нормальності», який пов'язаний з виникненням нових та зміною старих культурних практик в українському суспільстві в умовах повномасштабної фази російсько-української війни. Беручи за основи концепції культурної травми, рутинізації та габітусу, дослідження показує, що «нова нормальність» є комплексним феноменом, що виникає як результат діалектичної взаємодії між руйнацією і відтворенням культурних практик в умовах екзистенційної боротьби за незалежність та національну ідентичність. Результати здобуті у межах дослідження важливе теоретичне значення, яке допоможе краще аналізувати культурні трансформації в умовах війни.

Ключові слова: соціокультурні практики, соціокультурна діяльність, культуротворчість, культуротворчі процеси, російсько-українська війна, культурологічний вимір, нова нормальність, культурний простір, культурні проблеми.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна, яка розпочалася з 2014 року й особливо її повномасштабна фаза від 24 лютого 2022 року крім докорінного змінення світового геополітичного ландшафту – виступила активним каталізатором багатьох глибинних трансформацій українського суспільства. Ми б волили написати, що всі персонажі та події вигадані й будь-які збіг із реальними

людьми чи подіями є випадковими, але на превеликий жаль, війна сьогодні для українців стала новою «нормальністю». Кожен/кожна, хто вимушено, чи випадково став/стала актором війни тепер визначає, по-перше, своє життя через дефініцію таких термінів як «життя/існування/виживання» і, відповідно, через комплекс різних культурних практик. Сам по собі термін «нова нормальність» (new normal) належить царині економіки і його виникнення пов'язане з метою позначення опису періоду після глобальної економічної кризи 2008 року, але невдовзі був переформатований для позначення трансформацій, обумовлених із соціальними та культурними змінами [36]. У нашому випадку головна мета українських культурних практик буде пов'язана з виживанням та адаптацією до умов екзистенційної війни.

Під «культурними практиками» слід розуміти як процеси, «пов'язані з практичним засвоєнням/відображенням/перетворенням людиною існуючої дійсності задля реалізації/досягнення усвідомленої мети» [5; 4]. Об'єднувальною рисою таких практик є адаптивність, адже сучасність характеризується постійною невизначеністю, травматичним досвідом й загрозою для життя. І, власне, терміном, який буде позначати цю сукупність культурних практик, й будемо називати «нова нормальність». Беремо цей термін у лапки, бо вважаємо за доцільне зробити акцент на тому, що події, які сьогодні стають буденними, жодним чином не є нормальними для будь-якого культурного простору, що знаходиться поза Україною.

Приставку «нова» будемо використовувати для розділення періодів «нормальності»:

- Перший період – до революції Гідності та початку війни з Росією у 2014 році.
- Другий період – між 2014 роком та 24 лютого 2022 року.
- Третій період – період повномасштабної фази війни (після 24 лютого 2022 року).

Основний акцент у цьому дослідженні зроблено саме на періоді повномасштабної фази війни. Принагідно зазначимо, що трансформаційні процеси з нормалізації певних явищ під час повномасштабної фази війни розпочалися у попередніх етапах. За кількістю таких явищ найбільше виділяється другий період. Саме в ньому війна, набувши рис гібридності, почала сприйматися як щось «нормальне». Наприклад, серед таких проявів «нормальності» можна виділити наступні:

- Гібридизація війни та її перетворення на Антитерористичну операцію на Сході України (АТО) та Операцію об'єднаних сил (ООС).
- Формування образу бойових дій не як на Сході України, а на «Донбасі» – регіоні, який немов відмежований від іншої країни.
- Адаптація суспільства до регулярних людських втрат.
- Рутинізація співіснування, де-факто, терористичних-сепаратистських утворень та решти України.

У реаліях сьогодення, період повномасштабного вторгнення став такою нормальністю, при якій абсолютно «не нормальні» для сучасної цивілізації феномени та обставини цілком інтегруються у повсякденне життя та невдовзі перетворюються на звичний соціальний культурний досвід.

Актуальність дослідження культурних практик «нової нормальності» зумовлена декількома факторами. По-перше, аналіз механізмів адаптації суспільства та його культурного простору до «нової нормальності» дозволяє спрогнозувати глибинні трансформації, які неодмінно будуть відбуватися і можливо вже відбуваються в українському суспільстві. По-друге, аналіз адаптивних практик культурного простору стануть запорукою для створення та запровадження ефективних стратегій для подолання кризових явищ. По-третє, якщо проаналізуємо сучасну повномасштабну війну, яку розпочала Росія, з'ясуємо, що вона (війна) сьогодні толерується багатьма країнами, у тому числі, країнами- партнерами України як звичний елемент «порядку денного» стосовно якого потрібно виражати «стурбованість» та «занепокоєння». Це не може не викликати занепокоєння й свідчить про необхідність посилення комунікації з іншими країнами щодо актуалізації дискусій направлених на недопущення війн, їх справедливого закінчення та усунення наслідків.

Водночас потрібно вказати на те, що крім руйнування – війна це також про реактивне утворення нових форм культурної активності та резистентності. Саме ці процеси є основою «нової нормальності» і важливо їх розуміти не як банальну реакцію на кризу, але складний процес переосмислення культурного простору та створення нових кодів, символів та наративів, завдяки яким українське суспільство може функціонувати в умовах екзистенційної загрози існування та невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, пов'язана з культурними трансформаціями в умовах криз, а особливо війни, завжди привертала увагу дослідників, проте російсько-українська війна і головним чином її повномасштабна фаза створила новий простір для наукової рефлексії.

Перше ґрунтовне емпіричне дослідження українського соціального та культурних просторів в умовах війни здійснено Інститутом соціології НАН України під назвою «Українське суспільство в умовах війни». Кожен рік війни, а точніше її повномасштабної фази, виходить збірка, присвячена аналізу змін, що відбуваються в українському суспільстві в умовах повномасштабного російського вторгнення.

Робота Н. Кривди «Коллективна травма та групова ідентичність» присвячена дослідженню того як колективна та культурні травми, отримані внаслідок імперської політики Росії можливо і потрібно трансформувати не у помсту, а у потенціал, який можна використати для боротьби з тоталітарним ресентиментом і захистом національної ідентичності.

Дослідження культурних практик в умовах постколоніального дискурсу представлені працею Т. Гундорової «Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми» [3]. Дослідниця аналізує трансформації нарративних практик, які відбувалися в Україні після розпаду СРСР, в якій вагоме місце зайняло поняття ресентименту – явище, яке знайшло своє відображення як у культурі «колонії», так і «метрополії».

У контексті формування «нормальності» також повинні вказати на праці, які цю нормальність намагаються осягнути з чуттєвого досвіду. І принагідно зазначимо, що досвід війни – це досвід одночасно і індивідуальний і колективний. Однією з перших робіт, можна назвати титанічну працю-антологію «Воєнний стан», авторами якої виступили 50 українських інтелектуалів, які через свої есеї транслюють досвід цієї війни.

Серед цих письменників дозволимо собі виокремити твори О. Михеда «Абетка болю: як я знову вчився читати», «Позивний для Йова», твір Х. Венгрияк «Ця війна назавжди, чуєш, Софі». Ці та інші автори є прикладами того як війна вдирається у буденність кожного, нівечить її та через свою тривалість, цією буденністю стає: «Тут банкомат, де завжди можна було зняти готівку, — тепер над ним будинок із величезною раною від снаряда. А це ключове перехрестя в центрі Гостомеля – якщо підеш сюди, то на пошту, а ось тут – базар. На цьому перехресті українські воїни облаштували позиції, прийняли бій і спалили колону окупантів» [13].

Особливим виміром «нової нормальності» також виступає таке явище як полон. У зв'язку з очевидним травматичним досвідом, дослідження цього простору досі залишається у межах приватного. Більшість із наявних досліджень спрямовані на аналіз психології людини у полоні. Ми повинні сказати про трансформації у соціокультурному просторі, які так само мають перебудовуватися для адаптації тих, хто пережив полон чи навіть зараз вимушений знаходитися в цій катастрофічній, навіть за мірками цієї війни, «нормальності».

Аналогічна реальність і для тих, хто «повертається» і ще буде «повертатися» з війни. Не даремно беремо слова «повернення» у лапки, адже це також про досвід реабілітації та реінтеграції як окремо взятого індивіда, так і простору для їх подальшого співіснування.

У контексті дослідження медійної репрезентації «нової нормальності» повинні вказати на значний внесок у дослідження цієї теми, зроблений українськими інтелектуалами В. Єрмоленком та Є. Федченком. Утім, попри зростаючий інтерес до проблематики культурних практик у такий кризовий період як війна, все ще бракує комплексних досліджень, спрямованих на розгляд «нової нормальності» як культурного процесу, що увібрав у себе різні сфери людського життя – від повсякденних практик до репрезентацій символічного. Наше дослідження є спробою заповнити наявні прогалини заявленої теми.

Метою запропонованої статті є виявлення та аналіз культурних практик, пов'язаних із «ною нормальністю», що утверджується в українському суспільстві в умовах бойових дій, зумовлених боротьбою за екзистенційне існування та продовженням воєнного стану, з подальшим виявленням механізмів культурної адаптації.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати наступні завдання:

1. Визначити теоретико-методологічну базу дослідження концепту «нової нормальності» в контексті культурної антропології;
2. Проаналізувати зміни, що відбулися у культурних практиках повсякденності (нові символи, коди, значення);
3. Дослідити процеси трансформації темпоральності як важливого елементу «нової нормальності».

Вклад основного матеріалу дослідження. «Нова нормальність» як культурологічний концепт: теоретичні рамки дослідження.

Варто почати з того, що ключова теоретична рамка «нормальності» – це поєднання концепції «рутинізації» Е. Гідденса та поняття габітуса П. Бурдьє. Для Е. Гідденса «рутинізація» виступає засобом творення ритуалів, спрямованих на подолання критичних ситуацій, які інтегрувалися у повсякденне як кожного індивіда, так і суспільства загалом. У той час як для П. Бурдьє засобом творення буденності виступає габітус – система звичок, через яку індивід інтегрується у соціальні структури і, врешті, саме «через соціалізацію й набуття габітусу кожен індивід немов би інтегрує весь усталений порядок у себе, свій розум і тіло. Він перетворюється на агента суспільної системи, але залишається індивідуальністю, здатною до творчих змін та покращення чи повалення громадських устоїв» [20; 30]. В умовах війни ці дві

концепції дозволяють проводити аналіз того як саме війни змінюються соціокультурні практики повсякденності в умовах війни.

Деколоніальний характер війни для українського соціокультурного простору актуалізував концепцію культурної травми, розробленої соціологами Джеффри Александером та Пйотром Штомпкою. Культурна травма виступає як важлива частина у дослідженні, спрямованого на інтерпретації травматичних подій та процесу їх колективного осмислення. В українському контексті цю концепцію слід розглядати як засіб адаптації культурних практик у модусі формування нової «нормальності» шляхом створення нових кодів, символів та наративів. Сама ж культурна травма виникає внаслідок подій настільки катастрофічних, що їх вплив безпосередньо відображається у житті цілої спільноти – нації. І закономірним результатом цих процесів є суттєві зміни у структурі національної ідентичності, що залишають слід у структурі колективної пам'яті.

Трансформації повсякденних культурних практик в умовах війни.

Російсько-українська війна спричинила фундаментальні зміни у повсякденному житті мільйонів українців, призвівши до появи нових ритуалів, що стали своєрідними маркерами нової «нормальності». І ці зміни є найбільш помітними у ключових сферах повсякденності.

Перша з таких сфер, пов'язана з організацією житлового простору. Російська окупація українських територій, супроводжується систематичним лінгвоцидом, етноцидом та геноцидом. На 23 квітня 2025 р. згідно зі статистикою «Інформаційно-обчислювальним центром Міністерства соціальної політики України» в Україні нараховується 4.597270 внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [6]. Згідно зі статистикою Євростату – кількість українських біженців у Європі сягає 4.3 млн. осіб [31]. Вважаємо за доцільне вказати на появу ще однієї варварської стратегії Росії – «домоциду». Цей термін запропонований американськими науковцями Beth Mitchneck та Jane Zavisca на позначення систематичного знищення житлової інфраструктури. «Ця стратегія знищення нації чи спільноти, спрямована на руйнування почуття дому та місця проживання. Росія використовувала цей підхід в Чечні та Сирії, залишає її жертвам відчуття безнадії та дезорієнтації, і вони не мають до чого повертатися, окрім спогадів, затьмарених картинами війни» [8; 85]. Таким чином як фізичний, так і символічний образ Дому, що знищують і який варто захищати, стає важливим простором боротьби для обох країн.

Варто зазначити, що крім фізичного, простір Дому також розглядається як найпростіша захисна споруда для збереження життя. Зокрема говоримо про так зване правило «двох стін», коли захист від небезпеки визначається просторовим положенням між двома стінами, які першими візьмуть на себе удар та збережуть життя. Аналогічна ситуація спіткала й зміни у публічному просторі. На початку повномасштабного вторгнення завдяки самоорганізації людей міський простір був насичений окопами, протитанковими ровами, металевими їжаками та чисельними блокпостами. Підземні школи, лікарні, розважальні центри чи студії телеканалів – усе сьогодні зазнало суттєвої оборонної реконфігурації і стало новою реальністю – «нормальністю». Також можемо говорити про зміну символічного навантаження щодо різних частин помешкань (вікна – небезпека, 4 стіни – безпека). Важливим елементом практик повсякдення стали так звані «тривожні валізи» (на випадок евакуації), наявність зброї – (Наприклад, «бандерівське смузі» – коктейлі молотова. Зброя більше символічна, ніж ефективна), наявність приладів для автономного живлення свого помешкання на випадок аварійних відключень. І самі аварійні відключення так само вплинули на реорганізацію побуту. Російська тактика «домоциду» і сьогодні є основою військової доктрини збройних сил росії.

У цьому контексті, можемо говорити про грабунок майна російськими окупаційними військами. Від мобільних телефонів та фенів до пральних машин – сучасна російська армія не гребує жодним майном, коли справа доходить до його крадіжки. «Тягли з будинків, покинутих жителями чи навіть у їх присутності, буквально все, що можна, – велосипеди та швейні машинки, патефони, шовкові жіночі сукні, одяг, взуття, всяке начиння. З наївним захопленням радянські бійці – мешканці сільських халуп, приміських бараків, «комуналок» входили у впорядковані, чисті, доглянуті, сповнені невідомого їм побуту будинки фінських міських обивателів, сільських, хуторських мешканців та забирали все, що попадало під руку...» [14; 46]. Як можемо бачити, тактика поводження з окупованими територіями за 80 років не зазнала жодних змін і її цілком можна назвати російською імперською «нормальністю». Щобільше, однією з окупаційних форм «нормальності» стала розгалужена мережа катівень, які першими створюються на окупованих територіях і сьогодні знаходяться на всіх територіях [22], яку контролюють російські війська.

Друга сфера полягає у темпоральних змінах, пов'язаних із війною. Залежно від близькості до лінії фронту – можемо спостерігати за тим як змінюється ставлення до війни і відповідно до змін у темпоральності буття індивідів. Комендантська година, небезпеки та обмеження у зв'язку з повітряними тривогами, артилерійськими обстрілами чи навіть, так званим «дроновим сафарі», яке сьогодні можемо бачити у Херсоні [7] – усе це про зміни у вітчизняному соціокультурному середовищі.

Третя сфера пов'язана з практиками інформаційного споживання та комунікації. Сучасне інформаційне поле найдоречніше описувати через термін «постправди» – «менше, ніж правда; більше, ніж брехня» [24]. Саме постправда сьогодні є основним інструментом легітимації російської агресії стосовно України. Визнання України, її кордонів, договори про добросусідство були нівельовані імперськими амбіціями і врешті росія повернулася до своєї споконвічної стратегії, яку найкраще описав один із фундаторів постколоніальних студій Е. Саїд – «Росія ковтала всі землі й народи, що прилягали до її кордонів» [23; 45]. І уся сучасна комунікація в росії пов'язана саме з імперським наративом, точніше з формуванням образу щодо необхідності його захисту від ворогів.

Образ вічної імперії – є тим, що підпадає під визначення «уявна спільнота», термін розроблений американським інтелектуалом Р. Андерсоном. Ця концепція полягає у створенні гомогенного дискурсу, яке б слугувало фундаментом для формування спільних для суспільства цінностей. Відповідно і «нормальність» також пов'язана з «уявною спільнотою». Тому цінності, закладені у цій «уявній спільноті», залишаються найбільш резистентними, коли справа заходить про перехід до «нової нормальності». Українська «уявна спільнота» породжена постійною боротьбою і відсутністю інших цілей крім як «перемоги». Бо на відміну від росії, ця «перемога» для України ніколи не наступала і результат будь-якого спротиву закінчувався поразкою з подальшою окупацією. Але сьогодні також можемо говорити про те, що «... у часи загрози та невизначеності мережеві спільноти можуть брати участь у формуванні національної ідентичності, яка може бути стратегічно використана для легітимації та зміцнення державної влади» [33; 82]. Мережеві спільноти стали важливими акторами у війні. Інтерактивна мапа бойових дій Deep State, спільноти OSINT спеціалістів, «Книга полеглих за Україну» [10], «Книга катів українського народу» [9] – усе це приклади розвитку мережевих спільнот в умовах війни. І це вже не кажемо про створення індивідуальних ритуалів моніторингу новин, специфічних форм спілкування з близькими, які знаходяться під окупацією або на фронті, тощо.

Особливо поширеним став феномен «doom scrolling» – компульсивне бажання перевірки новинних стрічок на аспект появи «нових» новин, який поступово ритуалізувався і став частиною практик повсякденності. Елементами цього феномену, наприклад, можна назвати щоденний звіт Генштабу з орієнтовними втратами противника, перевірка мап бойових дій, що оновлюються у режимі реального часу, на зразок, уже згаданого Deep State. У цьому контексті також доречно сказати про активне використання росією та Україною фото та відеоматеріалів зі знищення армій один одного. Адже ніколи у всесвітній історії, смерті так масово не транслювалися по телебаченню. Щобільше у зв'язку з розвитком військових технологій, а саме FPV-дронів (First Person View – режим від першої особи) ми говоримо про візуалізацію смерті конкретної особи – індивіда. Що разом із високою роздільною здатністю камер бойових дронів, дозволяє майже одразу знайти інформацію про людину, яку вже вбили/покалічили. Сам факт макабричності смерті людей, йде разом із радістю за їх знищення сторонніми спостерігачами, бо вони вороги і їх знищення – відображається на відчутті безпеки кожного з акторів. І якщо в Україні це – один із результатів розпочатої проти нею війни, то для росії – це черговий елемент їх «нормальності», адже «у Москві вся політична система побудована на надгробку, могилі Леніна, що є, можливо, одним із небагатьох випадків в історії після єгиптян, де могила є витокom політичної системи» [19; 128].

Щобільше, також можемо говорити про певну комерціалізацію дегуманізації: за добровільну грошову пожертву військовим підрозділам, можна замовити напис на боєприпасі з подальшим відеопідтвердженням його використання проти ворогів. Така форма «радості» в українському побутовому середовищі, тобто дегуманізація окупантів, отримала свій термін – «розлюднення» (рос., расчеловечивание). Термін цей пов'язаний, передусім, зі знищенням живої сили противника дронами з гранатами, внаслідок чого, ворог – розчленовується (рос., расчленяется). Важливо зазначити, що останній раз така медійна деанонімізація і дегуманізація людського життя відбувалася під час світової пандемії COVID-19. Боротьба з хворобою так само вимірювалася у щоденних звітах щодо кількості загиблих, тих, хто захворів та одужав. І це так само було медійним, масовим явищем, що врешті стало частиною буденності, тобто світовою «нормальністю».

Принагідно зазначимо, що «нормальність» – не є однорідною, і вона залежить від сукупності факторів – безпосередньої близькості до зони бойових дій, соціальним статусом, тощо. Але спільним фактором є нормалізації різного, але все одно, досвіду війни, яка відбувається через створення/переосмислення рутинних практик, як «якорів», що утримують чи радше підтримують відчуття контролю над ситуацією та передбачуваності майбутнього у межах нової «нормальності».

Публічні простори та комунікативні практики у формуванні «нової нормальності».

Ще одним важливим аспектом «нової нормальності» є трансформація публічного простору та практик його використання. Ми вже зазначали про те, що у зв'язку з обстрілами, публічний простір зазнав оборонної трансформації. Театри, школи, кафе, лікарня та інші установи чи заклади – усі почали розглядати підвали як новий простір функціонування. Аналогічна ситуація відбулася з

містами, у яких функціонує метрополітен. Ключові зміни у суспільному просторі також пов'язані з його очищенням від маркерів імперськості.

Декомунізація/дєрадянїзація/дєрусифїкація/дєколонїзація – та інші лексеми з приставкою «де» і пов'язані з боротьбою з тоталїтарїзмом, стали одними з важливих частин сучасної «нормальності». Водночас повинні зазначити про наявність певної кризової ситуації, пов'язаної з відсутністю чіткого бачення майбутнього української ідентичності. Натомість відтерміновуємо цей процес і апелюємо до антагонїстичного протиставлення «своїх» та «чужих». «Експлуатація, розїгрївання антагонїзму, визначення себе через ворога призводить до найстрашнїшого – ти втрачаєш свою ідентичність. Якщо ти ідентифїкуєш себе «я – не росїя», тобто говориш, що ти проти росїї, і вся твоя риторика проти росїї – врештї ти стаєш дзеркальним чином росїєю. Це відома теза: ворог стає твоїм дзеркалом» [4]. Важливо сказати, що дискусїї, щодо спорїдненостї [1] двох армїї особливо активїзуються коли мова заходить про жертви внаслідок недбалого ставлення до заходів безпеки, відповідно коли гинуть «Вони» – ворог – ми радіємо [25], коли «Ми» – гнїваємося [26].

Змін також зазнала символїчна географїя України. На зміну таким символїчним топонїмам як Іловайськ та Дебальцеве прийшли Буча, Ірпїнь, Марїуполь, Бахмут, Авдїївка, Ірпїнь та безліч інших сіл, міст та містечок. Сьогодні не лише назви населених пунктів – це історїї, пов'язані героїзмом, жертвонїстю та втратами. Навїть їх промовляння викликає сильний емоційний відгук. Ця «географїя» також складається з маркування пошкоджених будівель, створення тимчасових інсталяції та графіті на воєнну тематику, як наприклад із зображенням генерала Залужного у Бахмутї [2]. «Донбас», місця за Терїконами [17] чи землю за «Перекопом» [11] – усе це також про зміни у символїчній «географїї» української «нормальності». Аналогїчна ситуація відбувається й у росїї, такі українські міста як Бахмут перетворюється на «Артьомовск», Марїуполь в «МарИуполь», і т. п. Маркери імперїї – є запорукою нав'язування імперської «нормальності». Врештї, формується новий символїчний ландшафт, у якому відображений колективний досвід вїйни. Враховуючи такі зміни, можемо говорити про те, що публічний простір стає ще одним полем битви та ареною для формування нових форм нацїональної солїдарності.

Важливу роль у формуванні «нової нормальності» також займають комунїкативні практики. Росїйсько-українська вїйна призвела до формування специфїчних дискурсивних патернів – вїйськовий сленг, гумор, нові піснї і особливо поява такого культурного феномену як «байрактарщина». Головна особливость цього культурного феномену полягає у тому, що якщо «шароварщина» нав'язана імперїєю, то «байкрактарщина» – продукт розвитку української культури в умовах звільнення від росїйських імперських наративів. «Буча-комбуча, ванька-встанька, чмонї» [21] – усе це негативні приклади розвитку української культури, але, все ж говоримо про український оригїнальний продукт, зроблений без нав'язаного комплексу меншовартостї. І який є закономірним перехїдним продуктом на шляху до повного розриву з росїйсько-імперським культурним полем.

До нових форм комунїкативних практик вїйни також можна віднести дослїдження та рефлексїї щодо воєнних злочинів. Відкрилися ранїше табуїзованї теми, пов'язані з насиллям і особливо сексуальним насиллям у полонї й загалом проблематика з адаптацією до «нормального» життя після катувань у росїйських тюрмах. «Поза межами болю» (1917 р.) Й. Турянського, «Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборї» (1946 р.) В. Франкла стають важливим матеріалами у спробах рефлексїї сучасної «нормальності» і елементами для засадничої бази у створеннї вїтчизняних праць, пов'язаних із темою полону.

Зокрема можна видїлити твір «Полон (Воєннї щоденники)» (2024 р.) Валерїї «Нави» Суботїної, присвячений полону після захисту «Азовсталї». Щобїльше, полон у сучаснїй вїйнї став явищем радше виключним, нїж правилом, принаймнї це стосується долї українських вїйськовослужбовцїв. Страта вїйськовополонених росїйськими вїйськами стала для них «нормальностю», а точнїше «modus operandi» – легїтимїзованим президентом росїї. Цьому свїдчить відео та фотофїксація цих злочинів. Лише «з кїнця серпня 2024 року Монїторингова мїсія ООН із прав людини в Україні зафїксувала 79 випадків таких страт у 24 окремих інцидентах» [16].

Темпоральнїсть «нової нормальності»: трансформація часових структур досвїду.

Вїйна призводить до радикальної зміни у сприйняттї та структуруванні часу, що знаходить відображення у культурних практиках. Це особливо яскраво простежується через дихотомїю, а точнїше через її відсутність, бо без «воєнного стану» – не існує «воєнного часу» [18].

Однїєю з ключових рис темпоральностї цїєї вїйни є стїйке усвідомлення багатьма акторами повторення історїї й відповідно переживання досвїду колективної травми – для України, подвїгу – для росїї. Найкраще це протиставлення виражається у дихотомїї двох гасел «Нїколи знову» в Україні та «Можемо повторити» – у росїї. Така ситуація пов'язана передусїм із насиченням за останнї 80 рокїв медїйного простору фїльмами, книгами, іграми та іншими матеріалами масової чи елітарної культури, пов'язаними як із рефлексїєю щодо досвїду Другої Свїтової Вїйни, так і її дослїдженням. Аналогїчна ситуація відбувається і

з Голодомором. Сучасна війна породжує нові фобії та страхи. «Війна здобуває у свідомості людини свого травматичного, фатального характеру, стає не лише трагічною обставиною, а координатою, яка у свідомості людини забирає свободу її волі і право визначати її темпоральні координати. Час, умовно кажучи, у свідомості таких людей жорстко ділиться на «до війни» та «після війни», вона самостійно, часто неусвідомлено, обмежує себе у варіантах визначення для себе принципово інших темпоральних координат у життєвому наративі» [32]. Відповідно, українці знову мусять відстоювати свою незалежність або знову бути закатованими, знищеними, упослідженими – культурно та фізично у вже російських таборах. У той час як для росіян, навпаки, актуалізувався міф про перемогу у так званій «Великій Вітчизняній війні».

Проблематика сучасного українського темпорального простору полягає в тому, що позиція «після війни» з кожним днем бойових дій віддаляється ще далі, в той час як образ «після війни» – залишається стабільним. Також варто зазначити про додаткове розчленування цього темпорального простору війни. Зокрема, український дослідник О. Яст, зауважує, що «на уявній темпоральній шкалі 2014–2022 рр. такі різкі зміни генерували ефект «гойдалок» від шоків, кризових, екстремальних почувань і уявлень до суспільного самозаспокоєння за «гібридних часів». Саме шок, травматична і якоюсь мірою навіть апокаліптична рецепція подій, які розгорнулися на українських теренах від 24 лютого 2022 р., кардинально змінила як масштаб, так і колективні образи сприйняття російсько-української війни [27].

Зміни у темпоральному просторі змін також зазнали практики відзначення свят та пам'ятних дат. В умовах екзистенційної війни кожен день відбуваються обстріли, унаслідок чого гинуть люди, з'являються дні жалоби, спрямовані на увічнення жертв та злочинних дій ворога. Відлік часу від початку війни, часові проміжки між масовими ракетними/артилерійськими обстрілами, порівняння темпорального простору сучасності з аналогічними просторами часів Першої [12], а особливо Другої Світової воєн [15] чи інших конфліктів такого масштабу – також є частиною темпоральності «нової нормальності».

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у обраному напрямку.

Проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки щодо формування культурних практик в межах нової «нормальності»:

- По-перше, ключовою характеристикою нової «нормальності» є її амбівалентність. Як би це тавтологічно не звучало, але ми говоримо про не нормальну «нормальність». З одного боку, вона передбачає нормалізацію екстремального досвіду, що може призводити до притуплення критичного сприйняття реальності та поступового емоційного виснаження. З іншого, говоримо про формування захисних механізмів, спрямованих на підтримку агентності індивідів в умовах зовнішніх обмежень і формування резистентних культурних патернів.

- По-друге, нова «нормальність» в українському сьогоденні є комплексним багаторівневим феноменом, який трансформував майже весь соціокультурний простір.

- По-третє, творення «нормальності» відбувається шляхом діалектичну взаємодію як процесів руйнації, так і відновлення культурних патернів. Війна руйнує усталені структури повсякдення, мобілізує трансформаційні процеси у соціокультурному просторі й також стимулює творення нових адаптивних практик.

Результати, здобуті у межах дослідження, мають важливе теоретичне значення, яке допоможе краще аналізувати культурні трансформації в умовах війни. *Подальший розвиток тематики «нової нормальності» може нести й практичну цінність у вигляді методологічної бази для покращення культурної політики в умовах затяжної війни.* Крім цього, розуміння принципів функціонування «нової нормальності» також може слугувати засобом для створення нових механізмів захисту української ідентичності в умовах війни та потенційним плануванням післявоєнного відновлення.

Список використаної літератури

1. Бітюков Г. «Це війна двох радянських армій». *Українська правда* (2 лют. 2024). URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/02/2/7440036>.
2. Бобра М. Досі збереглися: у мережі показали, який вигляд мають графіти із Залужним у Бахмуті (фото). *ФОКУС*. URL: focus.ua/uk/voennye-novosti/604655-dosi-zbereglisya-u-merezhi-pokazali-yak-viglyadayut-grafiti-iz-zaluzhnyim-u-bahmuti-foto (дата звернення: 06.05.2025).
3. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: статті та есеї. Київ: Грані-Т, 2013. 548 с.
4. Двісті років на «какую різницю». *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/100621> (дата звернення: 27.04.2025).
5. Демчук Р., Олійник О., Буценко О., Король Д., Богущкий А. Культурні практики в контексті модерних тенденцій глобалізації: монографія. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2024. 190 с.
6. Державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України». Дашборд: *Внутрішньо переміщені особи*. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>.
7. Іванова Т. Суспільне. Херсон став експериментальним майданчиком сучасної війни. URL: suspilne.media/kherson/938543-herson-stav-eksperimentalnim-majdancikom-sucasnoi-vijni-the-times/ (дата звернення: 01.10.2023).
8. Інститут культурології НАМ України. УКРАЇНА В ОГНІ: мистецько-культурологічні рефлексії події

війни: монографія. Київ, 2024. 320 с., іл.

9. Книга катів українського народу. URL: <https://russian-torturers.com/> (дата звернення: 27.04.2025).
10. Книга пам'яті Полеглих за Україну. URL: <https://memorybook.org.ua/index1.htm> (дата звернення: 28.04.2025).
11. Левкова А. За Перекопом є земля. Київ : Лабораторія, 2023. 392 с.
12. Лукаш П., Російсько-українська війна – це мішанина елементів Першої і Другої світової та сучасної війни. *Portal Polskiego Radia SA*. (28 лют., 2023). URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7866/artukul/3127104>
13. Михед О. «Позивний для Йова. Хроніки вторгнення». Уривок. LB.ua. URL: https://lb.ua/culture/2023/07/25/565353_oleksandr_mihed_pozivniy_yova.html (дата звернення: 27.04.2025).
14. Млечин Л. Сталин. Наваждение России. 2012. С.46 Режим доступу: URL: loveread.ec/read_book.php?id=43763&p=46 (дата звернення: 20.05.2023).
15. Молодій В. «Якщо порівнювати з нацистсько-радянською війною, то поки що ми в 1941–1942 році», *Микола Белесков. Локальна історія* (21 берез. 2022). URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/iakshcho-porivniuvati-z-natsistsko-radianskoiuviinoiu-topoki-shcho-mi-v-1941-42-rotsi-mikola-bielieskov>
16. Моніторингова місія ООН із прав людини в Україні. *Загрозна зростання кількості страт українських військовополонених*. Home | UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. URL: <https://ukraine.ohchr.org/uk/Alarming-Rise-in-Executions-of-Captured-Ukrainian-Military-Personnel> (дата звернення: 27.04.2025).
17. Мюслі UA. МЮСЛІ UA ft. Misha Scorpion | ЗА ТЕРИКОНАМИ | MEGA MIX, 2023. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=aG_RAPJWkTU (дата звернення: 27.04.2025).
18. Наливайко І. О. Проблеми правового регулювання понять «воєнний стан», «стан війни» та «воєнний час» / Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Нац. ун-ту «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 черв., 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 109-112.
19. НАЦІОНАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО В СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ МЕДІАХ. СВІТ. КУЛЬТУРА. ВІЙНА: 3б. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 29.06.2023 р. Київ : ІК НАМ України, 2023. 260 с.
20. Недзельський А. О. Проблема соціального порядку крізь призму рутинізації соціальних практик. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 17. С. 28-36. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2012_17_6
21. Олійник Д., Байрактарщина – не шароварщина. Чому це різні речі і чи є підстави виокремлювати явище «байрактарщини»? *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/05/9/7401342/> (дата звернення: 06.05.2025).
22. Російські катівні в Україні працюють як єдиний механізм. Розслідування міжнародних слідчих – BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64795431> (дата звернення: 28.04.2025).
23. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Пер. К. Ботанова, Т. Цимбал. Київ, 2007. С. 45.
24. Самчук З., & Гурківська А. Постправда як інструмент політичного нарративу епохи постмодерну. Політичні дослідження / *Political Studies*, 2023. (1 (5). С. 171. .<http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/280399>
25. Українська правда. ЗСУ вдарили по полігону армії РФ під час шиківання: знищено щонайменше 60 окупантів – ЗМІ. *Українська правда*. URL: pravda.com.ua/news/2024/02/21/7442864/ (дата звернення: 28.04.2025).
26. Цензор.нет. Безугла про причини ударів балістикою по Сумам: було нагородження військових. URL: sensor.net/ua/news/3546547/bezugla-pro-prychyny-udary-balistykoju-po-sumah-bulo-nagorodjennya-viyiskovyh (дата звернення: 01.10.2023).
27. Ясь О. Темпоральності війни. Сучасна російсько-українська війна на перехрестях історичного часу / За ред. В. Смоля. Київ : НАН України. Ін-т історії України, 2024. 178 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0018335>
28. Alexander C. J., Eyerman R., Giesen B., Smelser N.-J., Sztompka P. *Cultural Trauma and Collective Identity*. University of California Press, 2004. 304 p.
29. Bourdieu P. *Outline of a Theory of Practice* / Pierre Bourdieu. Cambridge : Cambridge University Press, 2002 (1977). 248 p.
30. DeeJay, Aleks; Henne, Kathryn (21 October 2023). «Creating a New Normal? Technosocial Relations, Mundane Governance and Pandemic-Related Disruption in Everyday Life». *Sociology*. 58 (3): 699–716. doi:10.1177/00380385231205135. ISSN 0038-038.
31. European Commission 4.3 million under temporary protection in December 2024. Language selection. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250210-1> (date of access: 27.04.2025).
32. HONCHAROVA O. TEMPORALITY IN CONDITIONS OF PEACE AND WAR: ON THE QUESTIONS OF CHANGE OF PERSONAL ORIENTATIONS IN SOCIAL TIME. *HUMANITIES STUDIES*. 2022. № 11. С. 26–36. URL: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-11-88-03> (дата звернення: 27.04.2025).
33. Hudoshnyk O., & Vucharska, I. (2024). Медіатизація війни у фокусі наукових теорій та аналітичних практик. *Communications and Communicative Technologies*, (24), 78-90. <https://doi.org/10.15421/292409>.
34. Storozhuk, S., & Kryvda, N. (2023). Collective trauma and group identity. *Humanities Studios : Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 2023. 11 (1), 221-231. [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(1\).2023.221-231](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(1).2023.221-231).
35. Sztompka P. *Cultural Trauma: The Other Face of Social Change*. *European Journal of Social Theory*, 2000, 3 (4), P. 449–466. DOI: /10.1177/136843100003004004.
36. World Economic Forum., «There's nothing new about the 'new normal' – and here's why». 5 June 2020. Retrieved 26 September 2020.

References

1. Alexander C. – J., Eyerman R., Giesen B., Smelser N.-J., Sztompka P. *Cultural Trauma and Collective Identity*. University of California Press, 2004. 304 p.
2. Bitiukov H. «Tse viina dvokh radianskykh armii». *Ukrainska pravda*. (2 liutoho 2024). URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/02/2/7440036>
3. Bobra M. Dosi zberehlysia: u merezhi pokazaly, yakyi vyhlid maiut hrafiti iz Zaluzhnym u Bakhmuti (foto). *FOKUS*. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/604655-dosi-zberehlysia-u-merezhi-pokazali-yak-viglyadayut-grafiti-iz-zaluzhnym-u-bahmuti-foto> (data zvernennia: 06.05.2025).
4. Bourdieu P. *Outline of a Theory of Practice / Pierre Bourdieu*. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002 (1977)/ 248 p.
5. Deejay Aleks; Henne Kathryn (21 October 2023). «Creating a New Normal? Technosocial Relations, Mundane Governance and Pandemic-Related Disruption in Everyday Life». *Sociology*. 58 (3): 699–716. doi:10.1177/00380385231205135. ISSN 0038-038.
6. Demchuk R., Oliinyk O., Butsenko O., Korol D., Bohutskyi A. *Kulturni praktyky v konteksti modernykh tendentsii hlobalizatsii: monohrafiia*. Kyiv : In-t kulturolohii NAM Ukrainy, 2024. 190 s.
7. Derzhavne pidpriemstvo «Informatsiino-obchysluvalnyi tsentr Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy». *Dashbord: Vnutrishno peremishcheni osoby*. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>.
8. Dvisti rokiv na «kakuii raznitsu». *Zbruch*. URL: <https://zbruc.eu/node/100621> (data zvernennia: 27.04.2025).
9. European Commission 4.3 million under temporary protection in December 2024. Language selection. URL: [rshttps://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250210-1](https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250210-1) (date of access: 27.04.2025)
10. HONCHAROVA O. TEMPORALITY IN CONDITIONS OF PEACE AND WAR: ON THE QUESTIONS OF CHANGE OF PERSONAL ORIENTATIONS IN SOCIAL TIME. *HUMANITIES STUDIES*. 2022. № 11. С. 26–36. URL: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-11-88-03> (дата звернення: 27.04.2025).
11. Hudoshnyk, O., & Bucharska, I. (2024). Медіагізація війни у фокусі наукових теорій та аналітичних практик. *Communications and Communicative Technologies*, (24), 78-90. <https://doi.org/10.15421/292409>
12. Hundorova T. *Tranzytyna kultura. Symptomy postkolonialnoi travmy: staty ta esei*. Kyiv : Hrani-T, 2013. 548 s.
13. Ias O. *Temporalnosti viiny. Suchasna rosiisko-ukrainska viina na perekhrestiakh istorychnoho chasu / Za red. V. Smoliia*. Kyiv : NAN Ukrainy. In-t istorii Ukrainy, 2024. 178 s. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0018335>
14. Instytut kulturolohii NAM Ukrainy. *UKRAINA V OHNI: mystetsko-kulturolohichni refleksii podii viiny: monohrafiia*. Київ, 2024. 320 s., il/
15. Ivanova T., Suspilne. *Kherson stav eksperymentalnym maidanchykom suchasnoi viiny*. URL: suspilne.media/kherson/938543-kherson-stav-eksperymentalnim-majdancikom-sucasnoi-vijni-the-times/ (data zvernennia: 01.10.2023).
16. Knyha kativ^[1]_[5] ukrainskoho narodu. *Knyha kativ ukrainskoho narodu*. URL: <https://russian-torturers.com/> (data zvernennia: 27.04.2025).
17. Knyha pamiaty Polehlykh za Ukrainu. URL: <https://memorybook.org.ua/index1.htm> (data zvernennia: 28.04.2025).
18. Levkova A. *Za Perekopom ye zemlia*. Kyiv : Laboratoriia, 2023. 392 s.
19. Lukash P., *Rosiisko-ukrainska viina tse mishanyna elementiv Pershoi i Druhoi svitovoi ta suchasnoi viiny*. Portal Polskiego Radia SA. (28 liutoho 2023). URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7866/artukul/3127104>
20. Miusli UA. *MiUSLI UA ft. Misha Scorpion | ZA TERYKONAMY | MEGA MIX*, 2023. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=aG_RAPJWkTU (data zvernennia: 27.04.2025).
21. Mlechyn L. *Stalyn. Navazhdenye Rossyy*. 2012. S.46 *Rezhym dostupu*: URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=43763&p=46 (data zvernennia: 20.05.2023).
22. Molodii V. «Iakshcho porivniuvaty z natsystsko-radianskoiu viinoiu, to poky shcho my v 1941–42 rotsi», Mykola Bielieskov. *Lokalna istoriia*. (21 bereznia 2022). URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/iakshcho-porivniuvati-z-natsystsko-radianskoiuviinoiu-topoki-shcho-mi-v-1941-42-rotsi-mikola-bielieskov>
23. *Monitorynhova misiia OON z prav liudyny v Ukraini. Zahrozlyve zrostannia kilkosti strat ukrainskykh viiskovopolonenykh*. Home | UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. URL: ukraine.ohchr.org/uk/Alarming-Rise-in-Executions-of-Captured-Ukrainian-Military-Personnel (data zvernennia: 27.04.2025).
24. Mykhed O., «Pozyvnyi dlia Yova. Khroniky vtorhnennia». *Uryvok*. LB.ua. URL: lb.ua/culture/2023/07/25/565353_oleksandr_mihed_pozivnyi_yova.html (data zvernennia: 27.04.2025).
25. Nalyvaiko I. O. *Problemy pravovoho rehuliuвання poniat «voiennyi stan», «stan viiny» ta «voiennyi chas» / I. O. Nalyvaiko // Yevropeiskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiiakh mashtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv KhKhI stolittia» (do 25-richchia Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiiia» ta 175-richchia Odeskoi shkoly prava) : u 2 t. : materialy Mizhnarodnoi nauko- i prakt. konf. (m. Odesa, 17 chervnia 2022 r.) / za zahalnoi redaktsiiei S. V. Kivalova. Odesa : Vydavnychi dim «Helvetyka», 2022. T. 1. S. 109-112.*
26. *NATsIONALNE MYSTETsTVO V SUCHASNYKh HLOBALNYKh MEDIiakh. SVIT. KULTURA. VIINA: Zb. nauk. st. ta tez nauk. povid. za materialamy Mizhnarodnoi nauko- i prakt. konf. (m. Odesa, 17 chervnia 2023 r.)*. Kyiv : IK NAM Ukrainy, 2023 260 s.
27. Nedzelskyi A. O. *Problema sotsialnoho poriadku kriz pryzmu rutynizatsii sotsialnykh praktyk. Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky*. 2012 Vyp. 17. S. 28-36. *Rezhym dostupu*: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2012_17_6
28. Oliinyk D., *Bairaktarshchyna – ne sharovarshchyna*. Chomu tse rizni rechi i chy ye pidstavy vyokremlivaty

yavyshe «bairaktarshchynu»? *Ukrainska pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/05/9/7401342/> (data zvernennia: 06.05.2025).

29. Rosiiski kativni v Ukraini pratsiuiut yak yedyni mekhanizm. Rozsliduvannia mizhnarodnykh slidchykh – BBC News Ukraina. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64795431> (data zvernennia: 28.04.2025).

30. Said E. *Kultura y imperiializm* / Per. K. Botanova, T. Tsybal. Kyiv, 2007. S. 45.

31. Samchuk, Z., & Hurkivska, A. (2023). Postpravda yak instrument politychnoho naratyvu epokhy postmodernu. *Politychni doslidzhennia / Political Studies*, (1 (5)). С. 171, <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/280399>

32. Storozhuk, S., & Kryvda, N. (2023). Collective trauma and group identity. *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 11(1), 221-231. [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(1\).2023.221-231](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(1).2023.221-231)

33. Sztompka P. Cultural Trauma: The Other Face of Social Change. *European Journal of Social Theory*, 2000, 3 (4). P. 449–466. DOI: /10.1177/136843100003004004

34. Tsenzor.net. Bezuhla pro prychny udariv balistykoiu po Sumam: bulo nahorodzhennia viiskovykh. URL: <https://censor.net/ua/news/3546547/bezugla-pro-prychyny-udary-balistykoiu-po-sumah-bulo-nagorodjennya-viyiskovykh> (data zvernennia: 01.10.2023).

35. *Ukrainska pravda*. ZSU vdaryly po polihonu armii RF pid chas shykuvannia: znyshcheno shchonaimenshe 60 okupantiv – ZMI. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/21/7442864/> (data zvernennia: 28.04.2025).

36. World Economic Forum. «There's nothing new about the 'new normal' – and here's why». 5 June 2020. Retrieved 26 September 2020.

UDC: 008:316.728:355.01(470:477)

SOCIO-CULTURAL PRACTICES OF THE NEW 'NORMAL': ADAPTATION TO THE LONG-TERM MARTIAL LAW

Artem BOHUTSKYI – Postgraduate Student of the Department of Cultural Studies
National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv

The aim: The article explores the phenomenon of «new normalcy», which is associated with the emergence of new and changing cultural practices in Ukrainian society in the context of the full-scale phase of the Russian-Ukrainian war. The author analyses how completely «abnormal» phenomena for modern civilisation are being integrated into everyday life, creating a new cultural space. *Research methodology:* The theoretical framework of the study is based on the concepts of «routinization» by E. Giddens, habitus by P. Bourdieu and cultural trauma by J. Alexander and P. Stompka, as well as the works of Ukrainian researchers. *Results:* The study shows that the «new normal» is a complex phenomenon that emerges as a result of the dialectical interaction between the destruction and reproduction of cultural practices in the context of the existential struggle for independence and national identity.

Novelty: The study proposes a conceptual model of the «new normal» as a dialectical form of the process of destruction and reconstruction of socio-cultural practices in the context of the existential crisis caused by the war.

The practical significance: The results of the study have important theoretical implications that will help to better analyse cultural transformations in wartime. Further development of the «new normal» may also have practical value in the form of a methodological framework for improving cultural policy in the context of a protracted war. In addition, understanding the principles of the 'new normal' can also serve as a means to create new mechanisms for protecting Ukrainian identity in times of war and potentially plan for post-war reconstruction.

Key words: socio-cultural practices, socio-cultural activity, cultural creativity, cultural processes, Russian-Ukrainian war, cultural dimension, new normal, cultural space, cultural problems.

Стаття надійшла до редакції 8.05.2025

Отримано після доопрацювання 22.05.2025

Прийнято до друку 28.05.2025

УДК 7316.723:94(100):316.77

ПОЛІТИКА КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК СПОСІБ ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ І ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ГЕНОЦИДУ

Ірина КРАВЕЦЬ – здобувач освітньо-наукового ступеня кафедри етики, естетики та культурології,
Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Київ
<https://orcid.org/0000-0003-2288-7266>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.977>
irakrav@knu.ua

Проводиться аналіз наявних політик культурної пам'яті в постгеноцидних суспільствах, а також механізмів їх реалізації у контексті відновлення й збереження культурної ідентичності для подальшої імплементації в українському контексті. Проаналізовано релевантні для дослідження наукові напрацювання в межах вивчення проблеми культурної